

A végrehajtás megszüntetése iránt indított perek és az érvénytelenségi perek kapcsolata – gyakorlati nehézségek

PRIBULA LÁSZLÓ*

1. Alapvetés

A 2018. év a hazai eljárásjogok kiemelkedő időszaka volt, mivel ugyanebben az évben lépett hatályba a három nagy eljárási kódex: 2018. január 1-jén a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.), ugyanezen a napon a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (Kp.), majd 2018. július 1-jén a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény („Be.”). Mindezzel a jogalkotó – elsődlegesen a hatékonyság előtérbe helyezésével – koncepcionálisan kívánta megújítani az egyes anyagi jogok bírósági úton való érvényesítését.

Egy eljárásjogi kódex megalkotása az ország jogrendszerének kiemelkedően fontos eseménye: hiába léteznek ugyanis bármennyire alapos és részletes anyagi jogi szabályok, az igények érvényesítésének megfelelően kidolgozott, a hagyományokat tisztelő, de a modern kor kihívásainak is megfelelő szabályanyaga nélkül a jogkereső polgárok követeléseiket nem tudják hatékonyan és eredményesen érvényesíteni. A 2018. év a hazai eljárásjogok kiemelkedő időszaka volt: mivel ugyanebben az évben lépett hatályba a három nagy eljárási kódex, közülük időben elsőként 2016. november 22-én fogadta el az Országgyűlés a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényt.

* Kollégiumvezető bíró, Debreceni Ítéltábla; tanszékvezető egyetemi tanár, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Eljárásjogi Tanszék.

DOI: 10.47079/2025.wzsna.vegrehajtas.1_7

A 2014. március 15-én hatályba lépett, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) szemlélete által előtérbe helyezett önálló, autonóm, döntéseiért felelősséggel tartozó jogalany emberképe magával hozta a tudatos, felelősségteljes, felkészült és szakszerű igényérvényesítés melletti állásfoglalást. Ehhez az emberképhez igazodott az elfogadott új perjogi kódex, amely eleget kívánt tenni a reform indokaként a polgári perjog kodifikálásáról rendelkező 1267/2013 (V.17.) Kormányhatározat megfogalmazása szerint annak az elvárásának, hogy jogtudomány és a joggyakorlat eredményeire támaszkodó, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő, az anyagi jogok hatékony érvényesítését biztosító polgári perjogi törvénykönyvként működjön.

Az immár eltelt több mint hét év már megfelelő tapasztalatot hordoz arról, hogy mennyiben volt eredményes a jogalkalmazásban az a jogalkotói törekvés, amely a korszerű, a nemzetközi gyakorlatnak és elvárásoknak is megfelelő polgári perjogi törvénykönyv megalkotásával az anyagi jogi normák hatékony érvényesülését kívánta biztosítani. Mint ahogy a jogirodalom is hangsúlyozza: egy perrend korszerűségének fokmérője abban áll, hogy a jogi szabályozás szintjén megfelelően reagál azokra a társadalmi, gazdasági állapotokra, amelyekből azok a jogviták keletkeznek, melyek hatékony és koncentrált elbírálása a perrend keretei között történik¹ Mivel egy ország versenyképességét tehát döntően meghatározza az igények hatékony érvényesíthetősége, ezért különösen indokolt minden olyan koncepcionális reform hatását újra és újra alaposan áttekinteni, amely törekvése volt a koncentrált jogvédelem mind teljesebb biztosítása. Egy újonnan megalkotott, a hatályba lépése után induló ügyekben már azonnal alkalmazandó – így az anyagi jogi kódexhez képest a jogalkalmazást rövidebb felkészülési idő előállító – eljárási kódex, különösen ha az előző perrendhez képest koncepcionális megújítást szándékozik megvalósítani, természetszerűen váltja ki az elmélet és a gyakorlat szakmai alapú vitáját. Nincs ez másképp a különösen érzékeny, ezért a perjogi kodifikáció által is figyelmet érdemelt azon szabályozási tárgykör tekintetében, amely a már végrehajtási szakaszba jutott igényérvényesítés során engedi a követelések érvényes létrejöttének vitatására irányuló védekezést, és ezzel állást foglal az adósvédelem indokolt eljárási terjedelmében.

1 WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 4 (2027.), 153.

A tanulmány kutatási témája a perrendtartás megújításából következő szemléletváltozással összevetésen felül azért is tűnik annyira jelentősnek, mert összekapcsolódik a hazai jogalkalmazás történetének egy különösen bonyolult, a társadalomban különösen jelentős jogvita, az úgynevezett „devizahiteles” perek rendezésének, az Európai Unió Bírósága által megjelenített értelmezéseket is szükségszerűen figyelembe vett fejlődésével. A megjelenített problémák szinte kivétel nélkül a végrehajtási záradékkal ellátott, deviza alapú kölcsönszerződést tartalmazó közjegyzői okiratba foglalt tartozások érvényes létrejöttének a vitatásával állnak összefüggésben – amelyre adott válaszok megtalálásához szükséges megfelelő eljárási szabályozás és annak megfelelő jogalkalmazása kétséget kizáróan kiemelkedően fontos.

2. A végrehajtás megszüntetése a követelés érvénytelenségére hivatkozással – az 1952-es Pp. szabályozási modellje

A korábbi, a polgári perrendtartásról szóló 1952 évi III. törvény (1952-es Pp.) rendszerében kialakított szabályozás – támogathatóan – csak szűk körben tette lehetővé a már elrendelt végrehajtás a végrehajtást kérő akarata ellenére megszüntetését vagy korlátozását. Abból indult ki, hogy a követelés jogosultjának elsődleges érdeke, hogy a végrehajtható határozattal megállapított igényének minél hatékonyabban érvényt tudjon szerezni. A követelés kötelezettje a végrehajtás során ezért már ismételten nem vitathatja azokat a körülményeket, amelyeket a végrehajtás elrendelése előtti eljárásban még kifogásolhatott. Az elrendelt végrehajtásban okozott sérelmekkel kapcsolatban a jogalkotó az adósvédelmet megvalósítja azzal, hogy számos, a végrehajtási eljárásban igénybe vehető jogorvoslatot biztosít; és csak kivételesen fordulhat elő, hogy a már elrendelt végrehajtásban a követelés fennállását vitatni lehessen.

Az 1952-es Pp. hatálya alatt a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) rendelkezései értelmében a már elrendelt végrehajtásban a végrehajtás megszüntethető volt a végrehajtást elrendelő bíróság által egyrészt közokirat alapján, ha végrehajtható határozatot hatályon kívül helyez-

ték vagy megváltoztatták; másrészt jogerős bírósági határozat alapján, ha a végrehajtási záradékkal ellátott okiratba foglalt végrehajtani kívánt követelés érvényesen nem jött létre – ide nem értve a végrehajtás megszüntetési (korlátozási) perben hozott jogerős határozatot.² A végrehajtást foganatosító bíróság pedig csak a felek konszenzusa alapján szüntethette meg a végrehajtást, ha az adós okirattal valószínűsítette, hogy a végrehajtandó követelés alaptalan, azt már teljesítették, vagy egyébként megszűnt, és a végrehajtást kérő a végrehajtó felhívására határidőn belül a követelés megszűnését bejelentette. Ha a végrehajtást kérő a követelés megszűnését nem ismerte el, az adós a végrehajtás megszüntetése iránt csak pert indíthatott.³

Ugyanakkor az 1952-es Pp. lehetőséget biztosított a különleges polgári perben – a végrehajtás megszüntetése / korlátozása iránti perben – a végrehajtás ekként befejeződését eredményezhető keresetindításra, annak feltételei tekintetében megkülönböztetve a végrehajtási lappal elrendelt végrehajtás és a végrehajtási záradékkal elrendelt végrehajtást. Előző esetben a perindítás feltétele az volt, hogy a perben közölni kívánt tény akkor történt, amikor az már nem volt közölhető a végrehajtható okirat kiállítását megelőző eljárásban, vagy az alapjául szolgáló egyezség megkötése után következett be; míg utóbbi esetkörben a kereset előterjesztésére akkor volt lehetőség, ha a végrehajtani kívánt követelés érvényesen nem jött létre vagy a követelés egészen, illetőleg részben megszűnt vagy a végrehajtást kérő a teljesítésre halasztást adott, és az időtartama nem járt le vagy az adós a követeléssel szemben beszámítható követelést kíván érvényesíteni. A megkülönböztetés alapja az volt, hogy a végrehajtási lappal és a vele egy tekintet alá eső végrehajtható okirattal elrendelt végrehajtást jellemzően megelőzte egy olyan kontradiktórius eljárás, a bírósági per, amely már teljeskörűen vizsgálta a végrehajtással érintett követelés jogalapját és összecszerűségét. Előfordulhatott ugyanakkor, hogy a végrehajtható okirat kiállításának alapjául szolgáló határozat meghozatalát megelőző eljárást követően, vagy a végrehajtható okirat kiállításának alapjául szolgáló egyezség megkötését követően olyan körülmény következett be, amely miatt a követelés a továbbiakban már nem volt érvényesíthető, és ezekből az okokból a végrehajtás megszüntetésének lett helye. Ebben a körben tehát az adós

² Vht. 56. §

³ Vht. 41. §, 55. §

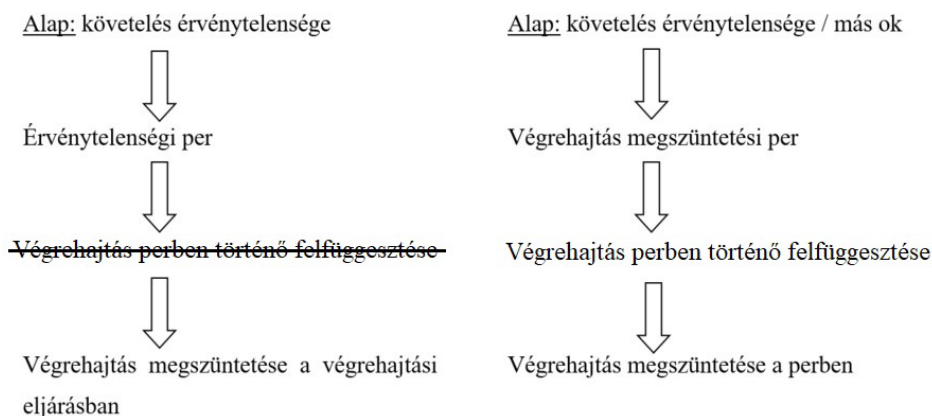
csak olyan tényekre hivatkozhatott, amelyek a végrehajtható határozat meghozatalát követően következtek be. elrendelt végrehajtás megszüntetésének és korlátozásának már tágabb körben volt helye. A végrehajtási záradékkal ellátott okirattal és a vele egy tekintet alá eső végrehajtható okirattal elrendelt végrehajtások esetében ugyanis a végrehajtást nem előzte meg egy olyan kontradiktórius eljárás, a bírósági per, amely vizsgálta a végrehajtással érintett követelés jogalapját és összegaszerűségét.⁴ Ezt a sajátosságot a jogalkotó azzal ismerte el, hogy az ilyen végrehajtások peres eljárás eredményeképpen megszüntethetőségét az arra alapot adó – konkrétan felsorolt, de ténylegesen a végrehajtási lappal elrendelt végrehajtás megszüntetésére alapot adó, általánosságban említett okokkal azonos – tények bekövetkezésének időpontjától függetlenül megengedte; másrészt kiegészítette a végrehajtani kívánt követelés érvényesen létrejöttének hiányára hivatkozással.

Összességében tehát a végrehajtási lappal indult végrehajtások megszüntetése végett nem lehetett hivatkozni arra, hogy a követelés nem jött létre érvényesen, hiszen a megelőző kontradiktórius eljárás a követelés jogalapját, összegaszerűségét vizsgálta – a végrehajtási záradékkal indult végrehajtások megszüntetése végett viszont lehetett arra is hivatkozni, hogy a követelés nem jött létre érvényesen, hiszen a nem volt olyan megelőző kontradiktórius eljárás, amely a követelés jogalapját, összegaszerűségét vizsgálta volna.

Mindebből az adósvédelem az 1952-es Pp. által megvalósított modellje az egyes jogi eszközök kapcsolatát – a végrehajtást kérő vitatása esetére – a következők szerint határozta meg. Ha az adós azt hozta fel a végrehajtási záradékkal elrendelt végrehajtás megszüntetésének alapjaként, hogy a végrehajtással érintett követelés érvényesen nem jött létre, úgy választhatott: vagy érvénytelenségi pert indít vagy erre hivatkozva végrehajtás megszüntetési pert indít. Az előbbi esetben nem volt jogszabályi alap a végrehajtás felfüggesztésére, azonban ha a per eredményes volt, az alapot adott arra, hogy a végrehajtást elrendelő bíróság a végrehajtást a végrehajtási eljárásban megszüntesse. Ha azonban pert indított, abban a perben elrendelhető volt a végrehajtás felfüggesztése, a kereset eredménytelensége esetén a perbíróság rendelkezett a végrehajtás megszüntetéséről. Ha viszont a végrehajtás megszüntetésének alapjául más okot hozott fel, csak ez utóbbi igényérvényesítési lehetőség állt a rendelkezésére.

4 1952-es Pp. 368-369. §

Ezt a kapcsolatrendszert a következőképpen lehet szemléltetni:

1. ábra. A szerző saját összeállítása

3. A végrehajtás megszüntetése a követelés érvénytelenségére hivatkozással – a Pp. szabályozási modellje

A 2018. január 1-jétől hatályos Pp. a végrehajtás megszüntetési pereket érintően alapvetően jelentős változásokat nem hozott, abból kiindulva, hogy a több évtizede lényegében nem módosult normaanyag megfelelően tudta elérni a hatékony jogérvényesítést, de kellő garanciát is jelentett az adósvédelem szükséges eljárási feltételeinek a megfelelő terjedelemben biztosítására. Észlelte ugyanakkor, hogy a követelés érvényes létrejöttének vitatásával kapcsolatos perjogi rendelkezések nem voltak következetesek, dogmatikailag kifogásolható megoldásokat eredményeztek és a jogalkalmazást szükségtelen nehézségek elé állították. A jogirodalomban is anomáliának tartott párhuzamos igényérvényesítés kiiktatása és a védekezés kereteinek tisztázása elkerülhetetlen volt.⁵ Ezért határozott el olyan irányváltást, amely az egyes igényérvényesítési szakaszokat átláthatóbban különíti el, egyben a

5 MARCSEK Gabriella: A közjegyző által végrehajtási záradék kiállításával elrendelt végrehajtással kapcsolatban igénybe vehető jogorvoslatok, *Közjegyzők Közlönye*, 1 (2021.), 74.

végrehajtási lappal és a végrehajtási záradékkal elrendelt végrehajtás során történő adósi védekezés közötti szükségtelen különbségeket felszámolja. Természeteszerű, hogy a hosszas időszak régóta változatlan modelljéből következő jogalkalmazói beidegződés átgondolása rendkívül nehéz; ezen túl az új válaszok sem tekinthetők mindenben egy zárt rendszerbe helyezhetőnek, ezáltal nyilvánvalóan vetettek fel újabb gyakorlati nehézségeket.

A Pp. hatálya alatt a már elrendelt végrehajtásban a végrehajtás megszüntethető a végrehajtást elrendelő bíróság által ugyancsak egyrészt közokirat alapján, ha végrehajtandó határozatot hatályon kívül helyezték vagy megváltoztatták; másrészt jogerős bírósági határozat alapján, ha a végrehajtási záradékkal ellátott okiratba foglalt végrehajtani kívánt követelés érvényesen nem jött létre – azzal a különbséggel, hogy most már a Pp. módosított megoldása értelmében már nem maradt meg az a kitétel, hogy ebbe nem kell beleérteni a a végrehajtás megszüntetési (korlátozási) perben hozott jogerős határozatot. Megmaradt továbbá változatlanul a végrehajtást foganatosító bíróság által a felek konszenzusa alapján való megszüntetési lehetőség is.

Természetesen nem változott, hogy a Pp. is lehetőséget biztosított a különleges polgári perben – a végrehajtás megszüntetése/korlátozása iránti perben – a végrehajtás ekként befejeződését eredményezhető keresetindításra, annak feltételei tekintetében azonban lényegében már nem különböztette meg a végrehajtási lappal elrendelt végrehajtást és a végrehajtási záradékkal elrendelt végrehajtást. Az előző esetkörben a perindítás feltétele az lett, hogy a perben közölni kívánt tény akkor történt, amikor az már nem volt közölhető a végrehajtható okirat kiállításának alapjául szolgáló határozat meghozatalát megelőző eljárásban, vagy a végrehajtható okirat kiállításának alapjául szolgáló egyezség megkötése után következett be; míg az utóbbi esetben az, hogy a végrehajtani kívánt követelés illetve a végrehajtási jog elévült vagy a követelés (annak része) megszűnt vagy a végrehajtást kérő a teljesítésre halasztást adott, és az időtartama nem járt le vagy az adós a követeléssel szemben beszámítható követelést kíván érvényesíteni.⁶

A korábban a nemperes eljárásban / peres eljárásban érvényesíthetőséget érintően vitatott elévülés perindítási okként való meghatározásán felül a különbségtétel időbeli maradt annyiban, hogy a végrehajtási lappal indult

6 Pp. 528. § (1)-(2) bekezdés

végrehajtások megszüntetése végett előadott okok tekintetében vizsgálni kell, hogy azok mikor történtek, mert ha azokra még a végrehajtható okirat kiállítása előtt került sor, akkor nincs helye a végrehajtás megszüntetésének; míg a végrehajtási záradékkal indult végrehajtások megszüntetése végett előadott okok szempontjából nem kell azt vizsgálni, hogy azok mikor történtek, mivel nem volt olyan megelőző kontradiktórius eljárás, amelyben ezek a tények előadhatók lettek volna.

A végrehajtási záradékkal elrendelt végrehajtás szélesebb körű megszüntethetősége tekintetében előállt változtatás lényegesen nagyobb jelentőségű: a jogalkotó úgy döntött, hogy kivezeti ebben a részben a perindítási okok köréből azt, hogy a végrehajtani kívánt követelés érvényesen nem jött létre. Ennek érve a törvényjavaslat indokolása szerint az volt, hogy a változtatást a jogalkalmazásban jelentkező, és sok esetben megoldhatatlan problémák indokolták. A korábbi szabályok alapján nem volt kizárt ugyanis az, hogy az adós a végrehajtás megszüntetése vagy korlátozása iránti per mellett, azal párhuzamosan egy, a végrehajtandó követelés forrásául szolgáló jogügylet érvénytelenségének vagy létre nem jöttének a megállapítását célzó pert is megindítson. A párhuzamosan megindított perek esetében a bíróságok pedig szélsőségesen eltérően ítélték meg a perfüggőség, a tárgyalás felfüggesztése, az egyesítés, vagy éppen a *res iudicata* kérdéskörét, ami jelentős jogbizonytalansághoz vezetett. Mint ahogy azt a szakirodalom a jogalkotó a törvényjavaslat indokolásából is kikövetkeztethető szándékával összhangban hangsúlyozza: az újítás nem vesz el jogot az adóstól, hiszen az általános eljárási szabályok szerint megindított, a követelés érvényes létre nem jöttére alapított perben kérheti a sérelmezett jogviszony anyagi jog szabályai szerinti rendezését és ebben a perben a végrehajtás a törvény rendelkezései szerint felfüggeszthető.⁷

A változtatás tehát nem érthető az új perrendtartás addig ismeretlen új jogintézménye nélkül: amíg korábban csak meghatározott perindításokhoz kapcsolódott a már elrendelt végrehajtás perben való felfüggesztése, az új kódex megvalósította a végrehajtás perben történő általános felfüggeszthetőségét. E szerint, ha végrehajtás van folyamatban, és a végrehajtás tárgyául

7 SEBŐ Ildikó: *A végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránti perek szabályozása a régi és az új Eljárási Kódex alapján*, Eljárási Szemle, 1 (2018.) 39.

szolgáló követelés vagy az annak alapjául szolgáló jogviszony a per tárgya, a bíróság a végrehajtást a per jogerős befejezéséig – külön fellebbezhető végzéssel – felfüggesztheti.⁸ Mint ahogy a kommentár-irodalom kiemeli: ennek a rendelkezésnek éppen az az alapesete, amikor a végrehajtandó követelés alapját képező szerződés érvénytelensége tárgyában kerül sor utóbb perindításra és az e perben hozott érdemi döntés, ha az alapján a végrehajtásnak részben vagy egészben nincs alapja, a végrehajtás korlátozását vagy megszüntetését is eredményezheti.⁹ Annak a megítélése, hogy mikor minősíthető a per tárgyának a végrehajtandó követelés, illetve e követelést megalapozó jogviszony, a bírói jogfejlesztő értelmezésre vár – az azonban nem lehetett vitat, hogy a végrehajtandó követelés érvényes létrejöttét állító kereset ide tartozik.

Mindebből eredően az adósvédelem a Pp.-ben által megvalósított modellje az egyes jogi eszközök kapcsolatát – a végrehajtást kérő vitatása esetére – a korábbtól eltérően, dogmatikailag következetesen határozza meg. Ha az adós azt hozza fel a végrehajtási záradékkal elrendelt végrehajtás megszüntetésének alapjaként, hogy a végrehajtással érintett követelés érvényesen nem jött létre, már nem választhat: csak érvénytelenségi pert indíthat, de erre hivatkozva végrehajtás megszüntetési pert nem. Ugyanakkor a Pp. újonnan bevezetett előírása folytán ebben az esetben már van jogszabályi alap a végrehajtás ebben a perben felfüggesztésére, és ha a per eredményes, az változatlanul alapot ad arra, hogy a végrehajtást elrendelő bíróság a végrehajtást a végrehajtási eljárásban megszüntesse. Minden más hivatkozható ok esetében azonban az adós végrehajtás megszüntetése (korlátozása) iránti pert kezdeményezhet, amely perben elrendelhető a végrehajtás felfüggesztése, a kereset eredményessége esetén a perbíróság rendelkezik a végrehajtás megszüntetéséről.

Ez a kapcsolatrendszer pedig a következőképpen szemléltethető:

⁸ Pp. 129. §

⁹ SOMOGYI Dávid: 36. Az eljárás felfüggesztése és a végrehajtás felfüggesztése, In: WOPERA Zsuzsa (szerk.): *Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, Jogtár formátum.

Alap: követelés érvénytelensége

Érvénytelenségi per

Végrehajtás perben történő felfüggesztése

Végrehajtás megszüntetése a végrehajtási eljárásban

Alap: más ok

Végrehajtás megszüntetési per

Végrehajtás perben történő felfüggesztése

Végrehajtás megszüntetése a perben

2. ábra. A szerző saját összedállítása

4. A már elrendelt végrehajtásban előadható adósi védekezés színterei a jogalkalmazásban

A bírói gyakorlat aránylag hamar szembesült az új szabályozási modell által jelentkező kihívásokkal. Mivel a „devizahiteles” szerződésekből eredő jogviták a Pp. hatályba lépése időszakában tömegesen voltak jelen a jogalkalmazásban, közülük sok igényérvényesítés járt már a végrehajtási szakaszban, elkerülhetetlen volt az adósi védekezés új formáinak elterjedése. A felvetődő jogkérdések különleges társadalmi súlya természetszerűen igényelte a gyors és határozott gyakorlati válaszokat.

Az, hogy a hatályos jogszabályi rendelkezések egy következetesnek szánt mechanizmust írnak elő, amelyek más-más szerepet szánnak a végrehajtási nemperes eljárásnak, a végrehajtási pernek és a követelés érvényes létrejöttének a vitatására irányuló általános pernek, szükségszerűen igényli a jogalkalmazás jogfejlesztő értelmezését abban, hogy az egyes adósi védekezés mely eljárásokban és mennyiben adható elő. Érdeemes ezért alapos vizsgálat tárgyává tenni azokat a döntéseket, amelyek véleményt formáltak az adósok a végrehajtás végleges (megszüntetés, korlátozás) vagy ideiglenes (felfüggesztés) megakasztására irányuló védekezése színterei vonatkozásában.

Az érvénytelenségi perekben az átlagnál lényegesen gyakrabban alkalmazott, a végrehajtás általános felfüggeszthetősége lényegi ismérveit elemezte iránymutató szándékkal egy kapcsolódó bírósági döntés. A Vht. is ismeri a végrehajtás felfüggesztésének egyes esetköreit, amelyeket meghatározott okokból ugyancsak a bíróság rendelhet el – csak hogy ez a bíróság nem a perbíróság, hanem a végrehajtást foganatosító bíróság, valamint a felfüggesztésre a végrehajtási nemperes eljárásban kerül sor. Ezek között a felfüggesztési okok között nem található a követelés létre nem jöttére és érvénytelenségére való hivatkozás. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozza: az általános perbeli felfüggeszthetőséget megteremtő jogszabályi rendelkezésnek a Vht.-ra utaló része nem a végrehajtásnak az adós kérelmére a végrehajtást foganatosító bíróság általi felfüggesztését hívja fel, az ugyanis egy másik jogintézmény. A perrendi szabály alapján a foganatosító bírósággal ellentétben a perben érvényesített igényre alapítottnak, a keresetben előadottak tükrében lehet és kell vizsgálni a végrehajtás felfüggesztése iránti kérelem megalapozottságát

arra is kiterjedően, hogy a per eredménye mennyiben hat ki a végrehajtás tárgyául szolgáló követelésre vagy az annak alapjául szolgáló jogviszonyra.¹⁰ A két típusú – azaz a nemperes eljárásban és a peres eljárásban történő – végrehajtás felfüggesztésnek mások az alapjai és részben mások a szempontjai.

Mivel a jogalkotó azt a döntést hozta, hogy nem a már elrendelt végrehajtás megszüntetésére irányuló különleges perben, hanem az ettől elkülönült, egyébként a végrehajtás folyamatától függetlenül megindítható perben engedi a követelés jogi hibáival kapcsolatos, a végrehajtás akadályát jelentő adósi hivatkozások előadását, a bizonyítás kérdéskörét is válaszút elé állította. Ezzel kapcsolatban adódott az a jogértelmezési probléma, mely szerint: Hogyan folytatható le a záradékolt okirat közokirati jellegének a megdöntése érdekében a bizonyítás?

Ennek az értelmezési láncolatnak a vizsgálata azért bír meghatározó jelentőséggel, mert kijelöli a végrehajtás során felmerülő jogviták lefolytathatóságának útját a végrehajtási nemperes eljárás, a különleges végrehajtási perek és az általános, a végrehajtással összefüggésben hozható általános perek tekintetében. Ha ugyanis a gyakorlat azt a választ adja, amely a már végrehajtási szakba juttatott igényérvényesítést érintően a végrehajtás elrendelésének feltételei körében széles körben engedi a bizonyítást, úgy kétséges a már elismert alanyi jogokból következő hitelezővédelem.

A kérdés elemzése gyakorlati szempontból is kimagasló fontosságú, hiszen sokszor hozzák fel adósi oldalon azt a kifogást, hogy a végrehajtási záradék kiállításakor a közjegyző nem vagy csupán formai vizsgálatot végzett, hogy az okiratban foglaltak ellenére nem a valóságnak megfelelő nyilatkozatokat adta a felek, hogy annak tartalmát a közjegyző nem olvasta fel az ügyfelek előtt, hogy a szerződés a világos és érthető megfogalmazás követelményének nem felelt meg – ekként csak alakilag tűnik közokiratnak, de valójában nem teljesíti annak tényleges feltételeit, ezért végrehajtási záradékkal nem látható el, amelyből következően a hitelezőt nem illeti meg közvetlen végrehajtási jog.

Elméletileg több válasz-lehetőség következhet. Kialakítható egy olyan álláspont, hogy a záradékolt okirat közokirati jellegének megdöntésére irányu-

10 Fővárosi Ítéltábla 14.Gpkf.43.611/2022/2. – közzétéve: BDT2022. 4560

ló bizonyításnak helye van a végrehajtási nemperes eljárás keretében. Ez a megközelítés abból indul ki, hogy a közjegyzői záradékolás szabályait a Vht., illetőleg a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (Kjtv.) tartalmazza önálló eljárási renddel és a záradékkal szemben igénybe vehető jogorvoslati lehetőségekre is kiterjedő fórumrendszerrel. Ezek a rendelkezések pedig nem kerülhetők meg úgy, hogy az adós perben kívánja érvényteleníteni a közjegyzői okiratot. A nemperes eljárás szabályai nem kerülhetők meg, mert a megállapítási kereset érdemi elbírálásával a bíróság átvenné az arra hatáskörrel rendelkező közjegyző feladatát, a végrehajtási záradékolás feltételeinek fennállását a közjegyzőnek kell vizsgálnia, a közjegyzőnek kell döntenie a záradék kibocsátásáról vagy a kérelem elutasításáról; e döntéssel szemben a felek a Vht.-ben meghatározott jogorvoslattal élhetnek. A végrehajtási eljárásra is irányadó háttér-jogszabályként a Pp. normaanyaga, amely alapján nem zárható ki a végrehajtás feltételrendszerének az utólagos kétségbe vonása, és az állításból következően a fél érdekében lefolytatható bizonyítás.

A másik megoldási lehetőség szerint a záradékolt okirat közokirati jellegének megdöntésére irányuló bizonyításra nemperes eljárás keretében nincs lehetőség, ezért végrehajtás megszüntetési per indítható. A végrehajtási eljárás nemperes jellegéből adódóan ugyanis a közjegyzőnek a záradékolni kért közjegyzői okirat alaki és tartalmi vizsgálatára szorítkozóan kell döntenie a záradékolás felől, de ezen túlterjeszkedve nem foganatosíthat bizonyítást a közjegyzői okirat létrejöttének a körülményeire. A közjegyző az alakilag és tartalmilag szabályszerűnek mutatkozó közjegyzői okiratot – a végrehajtást kérő kérelmére – köteles végrehajtási záradékkal ellátni. A záradékolással szemben igénybe vehető jogorvoslati eljárásra a végrehajtási nemperes eljárásban a záradék törlésére irányuló kérelem, ennek elbírálása során azonban nincs helye bizonyításnak. A végrehajtás elrendelésével kapcsolatos jogorvoslatok keretében nincs lehetőség a közokirati jelleg hiánya miatt állított sérelmek orvoslására. Az adósnak a már elrendelt végrehajtás érdekében azonban lehetősége van végrehajtás megszüntetési pert indítani, hiszen azt állítja, hogy a végrehajtás alapja megdőlt az általa indítványozott sikeres bizonyítással.

A bírói gyakorlat azonban az elrendelt végrehajtás lényege, annak hitelezővédelmi elsődlegessége, az igényérvényesítés a már elismert alanyi jogból

következő magasabb szintje megfelelő értelmezésével azt a választ fogadta el, hogy a záradékolt okirat közokirati jellegének megdöntésére irányuló bizonyításra nemperes eljárás keretében nincs lehetőség. Ez a levezetés mindenben osztja az előzőekben részletezett, a bizonyítás a nemperes eljárásban lefolytatásának a kizárását – azzal, hogy az adós nem a végrehajtás megszüntetési perben, hanem külön perben kérheti annak megállapítását, hogy a végrehajtani kívánt követelés közvetlenül végrehajtható módon nem jött létre. Hangsúlyozza ez az értelmezés: a 2018. január 1-jén hatályba lépett Pp. megszüntette a korábbi perjogi kódex a végrehajtás megszüntetési pert a követelés érvényes létrejöttének hiányára hivatkozással megindíthatóságát. Azokban az esetekben ugyanis, ahol a végrehajtás elrendelését nem előzte meg a követelés érvényes fennállásának az érdemi elbírálása, az adós az általános eljárási szabályok szerint, a követelés érvényes létre nem jöttére alapított negatív megállapítási perben kérheti a sérelmezett jogviszony anyagi jog szabályai szerinti rendezését. Amennyiben ennek a pernek az eredményeképpen a végrehajtásnak nincs alapja, ezek szerint megdől a közokirati jelleg, úgy a végrehajtást foganatosító bíróság a jogerős határozatnak megfelelően a végrehajtást nemperes eljárásban megszünteti (korlátozza).¹¹

Az elemzett határozatok elvi szinten jól határolták el – az adós védekezése tekintetében – az érvénytelenítési perek, a végrehajtás megszüntetési perek és a végrehajtási nemperes eljárások funkcióit. Abból fakadóan azonban, hogy a végrehajtási záradék kiállítását nem előzte meg jogvita, feltehetően hasonló súlyú kérdések a jövőben is fel fognak merülni.

5. Az érvénytelenség orvoslása a már elrendelt végrehajtás során

Az adósi védekezés lehetőségeinek részben megváltoztatott, következetes koncepciója okán számos, korábban nem vizsgált megközelítést kellett felülbírálni. Az egyik leginkább összetett, történeti és rendszertani értelmezést is igénylő gyakorlati gondolkodást igényelt egy rendkívüli súlyú problémakör. Amennyiben az adós az általános perben eredményesen hivatkozik

11 Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.780/2021/5. – közzétéve: BDT2022. 4493

a szerződés érvénytelenségére, attól még fennállhat a teljes érvénytelenség mellett is tartozása, függetlenül attól, hogy a korábban uralkodónak látszó megoldás szerint a bíróság elsődlegesen az érvénytelenségi orvoslására törekedett vagy pedig – a „devizahiteles” perekben – az Európai Unió Bíróságának legújabb álláspontjából¹² következően az eredeti állapot helyreállítását alkalmazza. Ha a szerződés alapján az adósnak meghatározott visszafizetendő összeget bocsátottak a rendelkezésére, amelyet esedékességgkor nem teljesített, akkor a teljes érvénytelenség megállapítása esetén is keletkezhet fizetési kötelezettsége – csak éppen nem abban az összegben, mint amelyre az érvényes szerződést feltételezve a végrehajtási záradék alapján elrendelt végrehajtás folyik. Számos ügyben így felvetődött: Hogyan kell döntení az érvénytelenség orvoslása esetén az érvénytelenségi perekben, ha a végrehajtási záradékkal elrendelt végrehajtás már megindult?

Amennyiben ugyanis a törvényes feltételek esetén a közokiratot végrehajtási záradékkal látták el, a végrehajtás az adós marasztalásának érvényesítése érdekében megindult, az adós viszont eredményesen kezdeményezett a követelés érvénytelenségének megállapítása, az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása iránti pert, ebből következően a marasztalása alacsonyabb összegben lett alapos, vele szemben az eredeti összegre vezetett végrehajtásnak már nincs alapja, ugyanakkor fennálló tartozása esetén nyilvánvalóan a követelés erre a részre érvényesíthető. Szükséges lehet-e, egyáltalán megoldható lehet-e a végrehajtás tárgyát képező, de kisebb összegben marasztalásra kötelezés? A lefolytatható szakmai vita jól mutat rá az igényérvényesítés egyes lépcsőfokai közötti lényeges különbségekre.

Érdemes mindenekelőtt kitérni arra, hogy a bírói gyakorlatban a Kúria korabeli jogértelmezése váltott ki a marasztalási perek hitelező részéről nagyobb számban indítását, amely perekben az alperesi pozícióban álló adós érvénytelenségi kifogást terjeszthetett elő. Több évig tartotta magát ugyanis az az értelmezés, hogy a végrehajtási záradék alapjául szolgáló közokiratba foglalt kötelezettségvállalás esedékessé válásától kezdődik az elévülési idő, és azt csak a végrehajtási cselekmények szakítják meg, ezért a jogosultaknak az elévülési időn belül kérniük kellett a végrehajtás elrendelését.¹³Ezt

12 EUB C-630/23. ügyben hozott ítélete (2025. április 30.)

13 Kúria Pfv.I.20.184/2013/9. – közzétéve: BH2014. 151

tovább gondolva, a Kúria azt is elvi élel állapította meg, hogy abban az esetben, ha a végrehajtást kérő végrehajtási joga a végrehajtási záradékkal ellátott közokirat alapján elévült, marasztalási pert, mert az abban hozott jogerős határozat alapján kérheti majd a végrehajtási lap kiállítását, hiszen marasztalási perben a követelés elévülését nem kizárólag a végrehajtási cselekmények szakítják meg.¹⁴ Az előző gondolatmenet folytán a pénztézeteknek érdekükben állt a követelés elévülésének megakadályozása érdekében marasztalási pereket indítani. Mindezt azonban túlhaladta a jogegységesítő folyamat: a Kúria a 9/2023. jogegységi határozatban kifejtette, hogy ezt az indokolást nem tartja fenn, az kötelező erejűként nem hivatkozható. Az új értelmezés már nem tette érdekeltté a bankokat a végrehajtási záradékkal ellátható okiratok esetében marasztalási per indítására. Annak azonban továbbra sincs akadálya, hogy ha az adós indít a követelés érvényes létrejöttének a hiányára irányuló megállapítási pert, úgy az alperesi pozícióban álló hitelező viszontkeresetben az érvénytelenség további jogkövetkezményei alkalmazása körében a fennálló tartozásra kiterjedően marasztalást kérjen. Kétségtelen ugyanis, hogy az adós az érvénytelenségi perben jellemzően az általa helyesnek tartott mértékű tartozás összegének megállapítása iránt terjeszti elő keresetét, és nem kéri saját maga marasztalását, de ezt a hitelező alperes az érvénytelenség megállapítása esetére viszontkeresetben minden további nélkül megteheti.

Az előzőek szerint ugyan mind a Kúria, mind az Európai Unió Bírósága új értelmezési szempontokat jelenített meg, de a teljes érvénytelenség esetén is a követendő iránymutatás mellett alappal vetődhet fel az érvénytelenségi perben az adós kisebb összegű marasztalhatósága.

Az első lehetséges értelmezés szerint a folyamatban lévő végrehajtás kizárja az adóssal szembeni marasztaló rendelkezés meghozatalát.

Ennek a következtetésnek az lehet az indoka, hogy az ilyen marasztalás a már folyamatban lévő végrehajtás mellett az adóssal szembeni újabb, ezúttal viszont végrehajtási lap kiállítása útján elrendelt végrehajtás megindításának lehetőségét alapozná meg. Ekkor viszont azonnal jelentkezik a kettős végrehajtás veszélye.

14 Kúria. Pfv.20.910/2020/8.

További érv a hivatkozott 9/2023. jogegységi határozat, amelyből eredően a hitelező vagy úgy dönt, hogy végrehajtási záradék kiállítását kéri vagy pedig marasztalási pert indít, de párhuzamosan nincs lehetősége a kétféle igényérvényesítésre. Ebből pedig az a következtetés is megfogalmazható, hogy mivel a jogalkalmazó a jogintézményeket úgy kívánta értelmezni, hogy ha már folyamatban van a végrehajtás végrehajtási záradék alapján, úgy az igény más úton, így akár marasztalási perben keresetként, akár érvénytelenség perben viszontkeresetként sem érvényesíthető.

Ugyancsak ennek az álláspontnak a helyességét támasztja alá a végrehajtás a nemperes eljárásban megszüntetésének az az oka, amely szerint a végrehajtást elrendelő bíróság akkor is megszünteti vagy korlátozza a végrehajtást, ha jogerős bírósági határozat alapján megállapította, hogy a végrehajtási záradékkal ellátott okiratba foglalt végrehajtani kívánt követelés vagy az annak alapjául szolgáló jogviszony egészben vagy részben érvényesen nem jött létre.¹⁵ Mivel végrehajtás megszüntetési perben erre már nincs lehetőség, az adós az érvénytelenítési perrel azt tudja elhárítani, hogy vele szemben a kötelezett érvénytelen szerződési kikötésen alapuló követelést érvényesítsen a végrehajtásban. Ehhez viszont elegendő kizárólag megállapítási keresetet előterjeszteni, és az érvénytelenség jogkövetkezményeit a végrehajtási nemperes eljárásban lehet levonni.

Levezethető ellenben az a második értelmezés is, amely szerint a folyamatban lévő végrehajtás mellett nem kizárt az adóssal szembeni marasztaló rendelkezés meghozatala – a végrehajtást elrendelő bíróságának az érvénytelenség megállapítása esetén meg kell szüntetnie az elrendelt végrehajtást; a marasztalás kikényszerítése végrehajtási lappal elrendelt végrehajtásban történhet.

Ennek a következtetésnek az indoka alapvetően az, hogy az érvénytelenségi per eredményessége esetén a végrehajtást elrendelő bíróságnak azért kell megszüntetnie a végrehajtást, mert a végrehajtási záradékkal ellátott okiratba foglalt végrehajtani kívánt követelés alapjául szolgáló jogviszonyt keletkeztető szerződés érvénytelen. Nincs lehetőség a végrehajtás korlátozására, mert az érvénytelenség további jogkövetkezményei tekintetében az adós kötelezettsége már nem ugyanaz a követelés, az a szerződés érvényessé

15 Vht. 56. § (1) bekezdés b) pont

nyilvánítása esetén a bíróság ezt létrehozó határozatán alapul, így a bíróság ítéletében rögzített teljesítés kikényszerítése végrehajtási lap kiállítása útján megindult újabb végrehajtási eljárás keretében lehetséges.

Hangsúlyozza ez a levezetés: a Vht. a végrehajtás korlátozását nemperes eljárásban csak a szerződés részbeni érvénytelensége esetén teszi lehetővé. Amennyiben a teljes szerződés érvénytelensége jogkövetkezményeinek alkalmazása miatt az adósnak más összegben áll fenn tartozása, a korlátozhatóság törvényi feltételeinek hiányában a végrehajtást elrendelő bíróságnak (közjegyzőnek) csak a végrehajtás megszüntetéséről lehet és kell döntenie; mivel azonban az érvénytelenségi perben hozott marasztalás önkéntes nemteljesítése esetén fennállnak a végrehajtás törvényes feltételei, ennek alapján a hitelezőnek végrehajtási lap kiállításával új végrehajtást kell indítania.

Végül megjelent a gyakorlatban egy harmadik, olyan következtetés is, amely szerint a folyamatban lévő végrehajtás okán nem kizárt az adóssal szembeni marasztaló rendelkezés meghozatala – a végrehajtást elrendelő bíróságának a teljes érvénytelenség megállapítás mellett a fennmaradó tartozás miatt nem megszüntetnie, hanem korlátoznia kell a végrehajtást; a marasztalás kikényszerítése a már elrendelt végrehajtásban történhet.

Az utóbbi értelmezés azon alapul, hogy ha érvénytelen szerződést a bíróság érvényessé nyilvánítja vagy a felek akaratából érvényessé válik, úgy kifejezett törvényi rendelkezés szerint a szerződő felek úgy kötelesek egymásnak teljesíteni és a szerződésszegésért úgy felelnek, mintha a szerződés kezdettől fogva érvényes lett volna.¹⁶ Ez azt támasztja alá, hogy nem új kötelezettségről van szó, tehát az nem teremt jogalapot arra, hogy a végrehajtás megszüntetését követően a hitelező azt újabb, végrehajtási lap kiállítása útján elrendelt végrehajtás megindításával kényszerítse ki. Az eredeti állapot helyreállítása esetén ilyen törvényi rendelkezés nincs, de abból a szabályból, hogy az eredeti állapot helyreállítása során gondoskodni kell a szolgáltatások eredeti értékegyensúlyának fenntartásáról¹⁷, ugyancsak nem új kötelezettség keletkezésére lehet következtetni. Az érvénytelenségi perben az elszámolás eredményeként meghatározott fizetési kötelezettség nem új kötelelem, melynek alapján új végrehajtás elrendelésére kerülhetne sor.

16 Ptk. 6:110. § (2) bekezdés, 6:111. § (2) bekezdés

17 Ptk. 6:112. § (2) bekezdés

Ugyancsak ezt a következtetést támasztja alá, hogy a folyamatban lévő végrehajtás önmagában nem akadályozza annak, hogy az érvénytelenségi perben a bíróság az érvénytelenség jogkövetkezményét is levonja és ebben az esetben megállapítsa a még fennálló tartozás nagyságát. Praktikus, a koncentrált igényérvényesítés melletti szempontok is amellett szólnak, hogy utóbb pedig a nemperes eljárásban sor kerülhet a végrehajtás korlátozására, a jogerős ítéletben meghatározott összegnek megfelelően.

A feltett kérdésre a bírói gyakorlatban kötelező iránymutatás még nem született, ezért az érvek és ellenérvek megfogalmazása szakmai konzultációk gyakori témája; nem kerülhető el azonban a közeljövőben az egységes jogalkalmazás határozott biztosítása ebben a kérdésben is. Mindenesetre ennek a kérdésnek pusztán a felmerülése is jól rámutat az érvénytelenségi per, a végrehajtás megszüntetési per és a végrehajtási nemperes eljárás viszonyának összetettségére.

6. Összegzés

A polgári perjogi kodifikáció során a gyakorlat számos jogalkalmazási nehézséget és annak megoldására alkalmas jogalkotási beavatkozási szükségletet jelzett. Üdvözlendő, hogy ezek a jelzések számos esetben találtak befogadásra: így a végrehajtási záradékkal elrendelt végrehajtásban a hitelezővédelem szempontjait is megfelelően figyelembe véve, következetesebbé váltak és egyszerűsödtek az adós védekezési lehetőségei. A hitelezői érdek elsődlegessége és a bírósághoz fordulás joga egyidejű érvényesülését biztosítani kívánó megoldás is vet fel azonban a gyakorlat fejlesztéséhez hozzájáruló kérdéseket, amelyek az igényérvényesítés hatékonyságát tekintetbe véve megoldása mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó, mind a jogkereső felek közös érdeke. Itt sem lehet eltekinteni attól a támogatható irányvonalától, mely szerint nem lehet soha figyelmen kívül hagyni, hogy a megfelelő korrekciók megvalósítása által mindig közelíteni a Pp. Preambulumában is megfogalmazott, a polgárok szolgálatát biztosító, a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezését és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatását előmozdító gyakorlat irányában, amely által a per végső céljaként megfogalmazható a valóságnak megfelelő tényekre alapított, igaz-

ságos döntés elérésének kívánalma.¹⁸ Remélhetőleg a kölcsönös szakmai konzultációk a továbbiakban is széles körben folytatódnak.

Irodalomjegyzék

- KIRÁLY Lilla: Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése, Budapest, Akadémia Kiadó, 2019, DOI: 10.1556/9789634541905
- MARCSEK Gabriella: A közjegyző által végrehajtási záradék kiállításával elrendelt végrehajtással kapcsolatban igénybe vehető jogorvoslatok, *Közjegyzők Közlönye*, 1 (2021.), 67-78.
- SEBŐ Ildikó: A végrehajtás megszüntetése és korlátozása iránti perek szabályozása a régi és az új Eljárásjogi Kódex alapján, *Eljárásjogi Szemle*, 1 (2018.) 35-46.
- SOMOGYI Dávid: 36. Az eljárás felfüggesztése és a végrehajtás felfüggesztése, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez, Jogtár formátum
- WOPERA Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai, *Jogtudományi Közlöny*, 4 (2027.), 153-161.

18 KIRÁLY Lilla: *Gyorsabb, egyszerűbb, olcsóbb, hatékonyabb? Az új magyar polgári perrendtartás általános rész osztott perszerkezetének hatékonysági elemzése*, Budapest, Akadémia Kiadó, 2019, 129.